Шаршенбек кызы Айперинин 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы; 07.00.03 – жалпы тарых адистиктери боюнча “Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтык уюмунун өлкөлөрү менен болгон маданий - гуманитардык кызматташтыгы” деген темадагы кандидаттык диссертациясынын кол жазмасына расмий оппонент, тарых илимдеринин доктору, доцент Абдалиева Гульзада Кошоевнанын

ПИКИРИ

1. Диссертациялык иштин актуалдуулугу. Маданий-гуманитардык кызматташтык – мамлекеттердин маданият, билим берүү, илим, саламаттыкты сактоо, маалыматтык технологиялар, спорт, массалык маалымат каражаттары (ММК), туризм, жаштар чөйрөсү ж.б. тармактардагы кызматташуусу болуп саналат. Ошол эле учурда, «маданий-гуманитардык саясат», «маданий дипломатия» жана «жумшак күч» сыяктуу факторлор диссертацияда маданий-гуманитардык кызматташуунун максаттарына жетүүнүн натыйжалуу куралы катары каралууда. Анткени, мажбурлоо саясатына караганда жагымдуу жүргүзүлгөн саясаттын негизинде маданий-гуманитардык багыттагы иш-чаралар көбүрөөк ишке ашырылып, өз ара түшүнүшүү жана сый-урмат мамилелерин калыптандырат.

Ааламдашуу шарттарында мамлекеттин ички жана тышкы саясаты, эл аралык аренадагы экономикалык багыттагы кызматташтыгы менен тең катар маданий-гуманитардык багыттагы кызматташуу да артыкчылыктуу мааниге ээ. ШКУга мүчө мамлекеттердин маданий-гуманитардык кызматташтыгы 23 жылдын ичинде зор тажрыйбага ээ болду жана Евразия мейкиндигиндеги жашаган элдер менен мамлекеттердин ортосунда өзүнүн кадыр-баркын жана таасирин кеңейтти.

2. Илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана сунуштардын негизделишинин деңгээли. Каралып жаткан диссертациялык иште бир катар жаңы илимий-практикалык жыйынтыктарды чыгарган:

КЫРНАЦУНИВЕРСИТЕТ
входящий № 04-8/67
«9» 12 2024ж.г.

1- жыйынтык. Изилдөөчү диссертациясынын тарыхнаамасын 3 топко бөлүп караган, аларга мүнөздөмө берген жана талдаган. Кыргызстандын ШКУнун алкагындагы маданий-гуманитардык кызматташтыгына объективдүү баа берүү менен талдоого алынган. (I бап)

2-жыйынтык. Илимий иште коюлган максат менен милдеттерге ылайык колдонулган тарыхый булактар беш топко бөлүнгөн: Биринчи топко - Кыргыз Республикасынын мыйзамдары жана ШКУнун укуктук–ченемдик документтери. Экинчи топко - ШКУга мүчө мамлекеттердин маданий-гуманитардык алкактагы ишмердигин чагылдырган расмий документтер, меморандумдар, конвенциялар жана келишимдер. Үчүнчү топко - ШКУга мүчө мамлекеттердин президенттердин, премьер-министрлердин Тышкы иштер министрлердин, дипломаттардын маданий-гуманитардык кызматташтыкты демилгеген жана колдогон маектери, билдирүүлөрү. Төртүнчү топко - Кыргыз Республикасындагы архивдик материалдары жана ШКУга мүчө мамлекеттердин министрликтердин, КРдин жооптуу органдарынын (Туризм департаментинин), Улуттук статистика комитетинин жана Бишкек шаарынын мэриясыны маалыматтары. Бешинчи топко - ШКУнун маданий-гуманитардык ишмердиги чагылдырылган массалык маалымат каражаттарында жарыяланган жана жарыяланбаган материалдар киргизилген. Кыргызстандын Шанхай кызматташтык уюмунун мүчө мамлекеттери менен болгон маданий-гуманитардык кызматташтыгын изилдөөдө жетиштүү булактык базаны илимий айлампага киргизген. (II баптын II бөлүмү)

3-жыйынтык. Талапкер диссертациялык ишти жазууда тарыхый-типологиялык, салыштырма-тарыхый, баяндоо жана структуралык-функционалдык методдорун жана эл аралык мамилелерди талдоодо салттуу жана илимий, сапаттык жана сандык, сүрөттөмө жана аналитикалык, формалдуу жана рефлексивдүү методдорун колдонгон. Булардан тышкары кырдаалды талдоо, эксшликативдик, прогностикалык методдору, чечимдерди талдоо методдор илимий ишти жазууда негизги орунду ээлеген. Талапкер тарабынан изилдөө ыкмалары туура колдонулган (II баптын I бөлүмү).

4-жыйынтык. Шанхай кызматташтык уюмунун маданий-гуманитардык жааттагы алакаларынын концептуалдык жана укуктук-ченемдик негиздери

көрсөтүлгөн. Кыргызстандын ШКУнун мүчө мамлекеттери менен болгон маданий кызматташтыгынын негизги багыттарына талдоо жүргүзгөн. (III бап, I жана II бөлүмдөр)

5-жыйынтык. Кыргыз Республикасынын уюмдун алкагындагы гуманитардык байланыштарын процесстерин изилдөөгө алган. Гуманитардык жаатгагы алакалардын жетишкендиктерин жана көйгөйлөрүн ачып берген. (IV бап, I, II жана III бөлүмдөр)

3. Диссертациялык изилдөөдө чыгарылган жыйынтыктын (илимий жобонун) корутундусунун негиздүүлүгү жана ишенимдүүлүгү.

Талапкер алынган илимий жаңылыктарынын негизинде тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын коргоо үчүн төмөндөгүдөй илимий жоболорду сунуш кылган:

1-жыйынтык. Шанхай кызматташтык уюмунун жана Кыргызстандын уюмга мүчө мамлекеттер менен маданий-гуманитардык тармактагы кызматташтыгын үч этапка бөлүп көрсөткөн.

2-жыйынтык. Шанхай кызматташтык уюмунун маданий-гуманитардык алакаларынын башталышы 2002-жылга туура келгени менен өнүгүүсү 2007-жылдан башталганы, ал эми 2015-жылдан маданий-гуманитардык кызматташтыктын багыттарынын кеңейиши аныкталган.

3-жыйынтык. Кыргызстандын уюмдун алкагындагы активдүү эки тараптуу жана көп тараптуу маданий байланыштар элдердин руханий жана материалдык мурастары менен тереңирээк таанышууга мүмкүндүк берээри жана “маданий дипломатия” аспектиси уюмдун өлкөлөрүнүн маданий кызматташтыгында маанилүү орунду ээлегендиги аныкталган.

4-жыйынтык. Ааламдашуу процесстеринин доорунда улуттук баалуулуктарды сактоо жана тарыхый эстеликтерди коргоо проблемалары аталган уюмга мүчө ар бир өлкөнүн маданий иденттүүлүктүн маанилүү багыттарынын бири катары экендиги ачып көрсөтүлгөн.

5-жыйынтык. Шанхай кызматташтык уюмунун ишмердүүлүгүнүн мындан ары өнүгүүсү үчүн Жаштар кеңешинин ишмердүүлүгү уюмдун мүчө мамлекеттери үчүн стратегиялык мааниге ээ экендиги такталган. Уюмдун

Жаштар кеңешинин курамына ар бир мүчө мамлекеттин улуттук жаштар уюмдары кирээри жана Кыргыз Республикасынын атынан Кыргызстандын Жаштар коомдук кеңеши эсептелинээри берилген.

6-жыйынтык. Уюмдун алкагында кытай тилин үйрөнүү, кытай маданиятын жайылтуу, академиялык өз ара алмашуу, студенттердин мобилдүүлүгү, тармактык университеттерди жана Шанхай кызматташтык уюмунун университеттери аркылуу адистештирилген университеттердин ассоциацияларын түзүү жигердүү жүргүзүлүүдө, бирок тилекке каршы бул процесс негизинен бир жактуу ишке ашууда. Мисалы, чакан өлкөлөрдүн мамлекеттик бюджетинин чектелүү болгондугуна байланыштуу, академиялык мобилдүүлүк жаатында ал өлкөнүн катышуусунун чектелиши ачып берилген.

4. Диссертациянын илимий жаңылыгы жана анын тууралыгын баалоо менен практикалык маанилүүлүгүнө баа берүү:

Диссертациялык изилдөөнүн ар бир бабындагы негизги бүтүмдөр жана жалпы тыянактар Ата Мекен тарыхы, ШКУнун тарыхы, азыркы эл аралык мамилелер менен дипломатиянын тарыхы сыяктуу көйгөйлөрдү изилдөөдө, окуу куралдарын түзүүдө жана ушул теманын алкагында салыштырма изилдөөлөр жүргүзүлгөн илимий чөйрөлөрдө пайдаланууга болот.

5. Диссертациялык иштин негизги жоболорун, натыйжаларын жана корутундуларын жарыялоонун жетиштүү толуктугун ырастоо.

Диссертациянын илимий жыйынтыктары Кыргыз Республикасынын Окумуштуулук даражаларды берүү жөнүндөгү Жобонун, Кыргыз Республикасынын Президентине караштуу Улуттук аттестациялык комиссиясынын кандидаттык диссертацияларга койгон талааптарына ылайык рецензияланган илимий, басылмаларда жарыяланган 10 илимий макалада чагылдырылган.

6. Авторефераттын диссертациялык иштин мазмунуна дал келиши:

Шаршенбек кызы Айперинин "Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтык уюмунун өлкөлөрү менен болгон маданий-гуманитардык кызматташтыгы" деген темадагы кандидаттык диссертациясынын автореферaты диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максаттарына жана

милдеттерине ылайык келет. Анын басылмасы Кыргыз Республикасынын улуттук аттестациялык комиссиясынын талаптарына ылайык даярдалып, кыргыз, орус, жана англис тилинде бирдей резюме берилген.

7. Диссертациялык иштин мазмуну жана жасалгаланышы боюнча кемчиликтери.

Диссертациянын артыкчылыктарын белгилеп, бир катар эскертүүлөрдү берүүгө болот:

1. Диссертациялык иштин 34-беттеги 96-номурлуу шилтеменин жана 73-беттеги 262-шилтеменин узун куйрук болуп кеткен, кыска шилтемеге алмаштырса жакшы болмок.
2. III баптын I бөлүмүнүн аягындагы (76-бетте) тыянакты кыскартса болмок. Ар бир параграф жана бап кыска тыянак менен аяктаса туура болмок.

8. КР УАКтын диссертацияларга коюлган талаптарга жооп бериши.

Шаршенбек кызы Айперинин “Кыргыз Республикасынын Шанхай кызматташтык уюмунун өлкөлөрү менен болгон маданий-гуманитардык кызматташтыгы” деген темадагы 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы; 07.00.03 – жалпы тарых адистиктери боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изиденип алууга сунушталган Кыргыз Республикасынын улуттук аттестациялык комиссиясынын окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү жобосунун талаптарына жооп берет. Андыктан, Шаршенбек кызы Айпериге 07.00.02 – Ата Мекен тарыхы; 07.00.03 – жалпы тарых адистиктери боюнча тарых илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга татыктуу.

Расмий оппонент

тарых илимдеринин доктору, доцент **Абдалиева Г. К.**

КАДРЛАР БӨЛҮМҮ
ОТДЕЛ КАДРОВ
И. АРАБАЕВ атындагы КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ
КЫРГЫЗСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ им И. АРАБАЕВА
КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ